

NOVEMBER - fugle

FAKTA

Om vinteren bliver det koldt i Danmark. Det blæser, der bliver frostvejr, dagene bliver korte, og det er svært for fuglene at finde tilstrækkelig mad.

Trækfugle

En del af de danske fugle flyver derfor til varmere lande, især Middelhavet og Afrika. Fx svale og nattergal. I de lande er der fortsat varmt og rigeligt med mad. De fugle kaldes trækfugle. Andre fugle, fx gæs, drosler og kvækerfinker, trækker til Danmark fra det nordlige Skandinavien.

Standfugle

Der er også fugle, der bliver herhjemme om vinteren, det er standfugle. For at holde varmen bedre, puster fuglene fjerdragten op, se tekst i januar måned. Fuglene har også brug for mere mad for at holde kropstemperaturen på 40-42°C. De små fugle, der har en forholdsvis stor overflade, har brug for særlig megen energi fra maden, de må derfor søge efter mad alle dagens lyse timer. Da insekterne er væk, må mange fugle skifte til anden føde om vinteren.

Litteratur:
Det handler om – Fugle af Lars Brik og Kim Conrad Petersen
Fugle, næb og fødder af Karin Erbo Jensen
www.natur.info.dk

Byg et foderbræt

En plade, ca. 30x30 cm stor, savs ud af et stykke krydsfiner. En liste sømmes hele vejen rundt som rækværk, så foderet ikke blæser af. Byg evt. også et halvtag over brættet. Hvis duer, måger og kragefugle ikke skal spise på foderbrættet, skal åbningen under tagskægget være mindre end 10 cm. Foderbrættet skrues på en høj pæl, der er solidt forankret i jorden. Placer foderbrættet, så der er fred og ro omkring det og gerne i nærheden af buske, hvor fuglene kan søge skjul, hvis de bliver forstyrret. Placer også foderbrættet, så der er gode observationsmuligheder for eleverne. Gerne uden for et vindue.

Fodring på foderbrættet

På fuglebrættet fodrer man oftest med en færdigkøbt vildtfugleblanding. Mange fugle spiser solsikkekerner. Korn er billigt, der er derfor ofte alt for meget korn i blandingerne og for få solsikkekerner i forhold til fuglenes behov.

På foderbrættet kan I også lægge tørrede bær, fx tjørnebær eller tørrede frøstande fra vejbred. Under foderbrættet kan I fodre med korn til andefuglene, fasaner m.fl. og æbler til droslerne. Se på jordbunden efter fuglespor, når der er fugtigt eller sne.

Et langt fuglebræt

Hvis I undersøger nærmere hvilke fugle, der spiser hvad, kan I midlertidigt opsætte et langt foderbræt med bunker af hver slags foder: Solsikke, korn, hirse, æbler, brød osv. Find ud af hvilke fugle, der spiser hvad. Sammelign deres næb og det, de spiser!

Vindueskiggeri

I vindueskarmen, hvorfra eleverne kan følge fuglene på brættet, kan I sætte tegninger op med fuglene og deres navne samt stille et par kikkerter. Så kan børnene øve sig i fuglene og deres navne. De kan samtidig observere fuglenes adfærd og blive fortroelig med en kikkert.

Musvit, foto: Gert S Laursen/Biofoto

I løbet af den næste time kom først solsorten, den spiste æble. Så kom kragen, der fløj bort med alle brødstumperne og store nødder. Gråspurven og Musvitten kom for at spise småfrø, og til sidst vendte solsorten tilbage for at spise mere frugt.

Iagttag fuglene

- Studer fuglene og find ud af hvilke fugle, der kommer til fuglebrættet.
- Hvad hedder fuglene, og hvordan ser de ud?
- Lav fugletællinger og find ud af hvilke arter, der er mest almindelige på fuglebrættet.
- Vælg én fugl ud og følg den nøje. Beskriv fuglens næb, ben, størrelse og fjerdragts farver. Hvad gør den? - Hvordan spiser den? Hvordan bruger den sit næb?
- Kig på flere fugle. Er der forskel på fuglernes fødder og næb? Se på tegninger og udstoppede fugle. Næbet er udformet efter, hvad fuglen spiser. Musvittens næb er stærkt og spidst, så det kan åbne tykskallede frø fra bøg og solsikke. Drosler som solsort og sjagger har lange, spidse næb, der egner sig til at hakke dybe huller i æbler eller nappe mindre bær mellem tætte kviste. Andefugle, som gråænder og svaner, har meget følsomme næb, så de i halvmørket under vandet kan finde og samle føde op fra bunden.
- Er der fugle, der holder hinanden væk, hvilke kommer først og sidst til fuglebrættet, hvilke fugle spiser hvad osv.

NOVEMBER

En del fugle, f.eks. mejser, stær, tårnfalk og natugle anbringer deres rede skjult i hulheder og sprækker i gamle og døende træer. De træer er ofte fældet i både have og skov. De hulrugende fugle mangler derfor redepladser. Vi hjælper derfor fuglene ved at sætte redekasser op.

Redekasserne bruges om vinteren til overnatning. Spurve og mejser sover sammen, det er trygt og holder på varmen. Også egn og mus bruger kasserne om vinteren.

Rengøring af redekasser til småfugle

Med fuglene kommer der smådyr, som bor i reden. Det er lopper, lus og mider. Når ungerne er fløjet fra reden, kan man fjerne det gamle redemateriale. Det giver plads til et nyt kuld. Småfugle får 2 - 3 kuld hvert år. Tag en plastichandske på, når du renser kassen. I efteråret renses redekassen, så den er klar til vinteren.

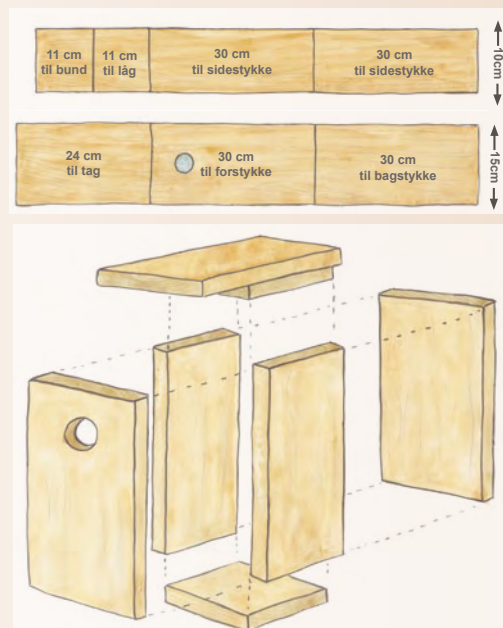
Ophængning af redekasser

Placer redekasserne, så katte ikke kan komme til dem. Småfuglekasserne hænges i 1½ - 2½ meters højde. Stærkassen fra 3 meters højde og opefter. Stære og spurve kan godt bo side om side, så kasserne kan hænges i småkolonier. Mejslerne og andre småfugle skal dog have mindst 10 meter mellem hver kasse. For at undgå søm og skruer i ophængningstræet kan man bruge ståltråd rundt om træet. Ved at sætte trækiler mellem ståltråden og træet kan man hvert år regulere ophængningen, efterhånden som træet vokser.

Redekasser til småfugle

Ru brædder i gran eller fyr indkøbes i passende mål og mængder. Thuja og lærk indholder naturlige træolier, der betyder, at træet holder længere; men det er også lidt dyrere. I eksemplet er anvendt lærk, 19 mm tykt. 1 stk 10x82 cm og 1 stk. 15x84 cm. Følg arbejdstegningen og bemærk mål på indflyvningshuller til de forskellige småfugle.

Figuren viser udskæring til redekasser for småfugle. Til stærkasser skal begge brædder være 15 cm brede og side-/for- og bagstykkerne være 34 cm i stedet for 30 cm.

Redekasser til stær

Laver I mange stærkasser, kan I samle dem i en koloni ved at anbringe 8-10 stærkasser på en gammel telefonpæl eller flagstang. Måske kan du få skovdistriktet til at levere en godt 10 m lang granstamme, som så rejses som stæremast. Sørg for, at masten står solidt i et dybt hul i jorden, og placer masten så stærene har let adgang til græsarealer. Det er her stærene finder deres føde. Det er især gåsebillelarver og stankelbenslarver, som lever af at gnave løs af græsrodde. Kolding Kommune har i en periode sat 800 - 900 stær- og mejsekasser op ved deres parker, idrætsanlæg og skolernes boldbaner. Nu hjælper stærene med at holde græsarealerne fri for larveangreb, og mejserne tager de voksne insekter. Kommunen kan på denne måde spare i tusindvis af kroner på insektgifte. I eksemplet er anvendt lærk i 19 mm tykkelse. 1 stk. 15x92 cm og 1 stk. 15x90 cm. Se tegning ovenfor.

Følg livet omkring redekassen

Om foråret, når fuglene yngler, bliver der livlig aktivitet omkring kassen. Børnene kan se parret komme med redemateriale til at fore reden med. Stå i god afstand fra kassen, så fuglene ikke bliver skræmt - brug evt. kikkert.

Når æggene er lagt, bliver der mere stille omkring kassen. Men så snart der er små unger, får de gamle travlt igen. Ungerne skal have mad - masser af mad. En spurveunge vokser fra 3 gram til 24 gram på 16-18 dage. Det kræver, at den får tusindvis af insekter og en hel del planteføde. Derfor flyver de gamle fugle til og fra redekassen. Når de har været der med mad, og de forlader kassen igen, har de ofte ungerne ekskrementer i næbbet. Klatterne er hvide og pakket ind i en hinde, når ungerne afleverer dem, det sviner derfor ikke i redekassen. Mens fuglene ruger og har unger, skal man ikke forstyrre dem for ofte. Fuglene kan da forlade reden.

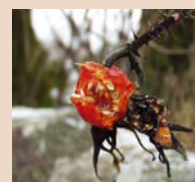
Fugle i naturen - uden foderbræt

Det er svært at finde og kende fugle med børn ude om vinteren. Her er eksempler på gode steder at se fuglene og finde spor efter dem.

den ikke brug for sine depoter, så bog og agern kan spire til nye træer.

lyde. Står man helt stille, kan fuglene komme meget tæt på.

Hyben

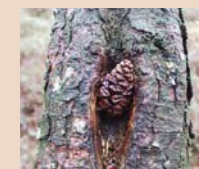

Grøniriskerne spiser frøene i de modne hyben. Se fuglene og de halvspiste bær.

Bog

Under bøgetræerne samler bogfinkerne bog, som de er i stand til at afskalle med deres lille næb, inden de sluger den næringsrige kerne. Skovskaderne samler bog og agern, som de gemmer i små depoter til vinteren. Bliver det en mild vinter, eller bliver skovskaden ædt af en duehøj, får

Fyrrekogler

Den store flagspætte er ekspert i at hakke frøene ud af fyrrekogler, som den anbringer i en grentvege eller en fordybning, "et spætteværksted", som den har hakket ud i en stamme.

Insekter

Danmarks mindste fugl, fuglekongen lever især af bladlus, som overvintrer på grantræer. For at skaffe energi nok skal fuglekongen finde 10-50 smådyr pr. minut, og den gennemsøger ca. 300 m grangren i timen. Fuglekongeflokkene udsender konstant høje fine pibe-

Røn

I rønnebærtræerne sidder både solsort og sjagger og fylder sig med bær. Senere spredes rønens frø med fuglenes ekskrementer.

Grønne vintermarker

Flokke af sang- og pibesvaner søger føde på korn- og rapsmarker om vinteren. Svanerne snakker sammen og kan høres på lang afstand. En pibesvane, der har spist sig godt fed, har brændstof nok til over 1000 km's flyvning. Pibesvanen yngler i Sibirien.